

ЧЕРНИШ А. Р.,аспірантка кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.35>**ФОРМИ ТА ЗАХОДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОДІ**

У статті досліджено систему соціального захисту молоді, яка є багаточисельною соціально-демографічною категорією населення України. Молодь становить близько п'ятої частини від усього населення, виступає одним із інститутів реалізації соціально-економічної політики, мета якої полягає у забезпеченні соціальної стабільності і розвитку суспільства. У статті зазначається про вагомому необхідність дієвого механізму захисту молоді від соціальних ризиків та інших небезпек, оскільки в умовах реформування системи соціального захисту населення України, адаптації законодавства відповідно до європейських стандартів, демографічної кризи надзвичайно важливе місце посідає проблема соціального захисту молоді.

У статті форми соціального забезпечення молоді розглядаються, починаючи із власне поняття «форма» в контексті соціально-забезпечувальних відносин. На основі опрацювання авторських визначень науковців досліджуваного терміну, під організаційно-правовою формою соціального забезпечення молоді слід розуміти організаційно-правові заходи та способи його здійснення та реалізації, спрямовані на акумуляцію та розподіл коштів серед представників молодого населення відповідно до принципу соціальної справедливості для створення найбільш сприятливих умов їх розвитку, професійного та соціального утвердження, профілактики та подолання впливу соціальних ризиків.

У статті досліджуються роботи представників науки права соціального забезпечення в Україні. Дані дослідження дають підставу виділити організаційно-правові форми соціального захисту населення в цілому та молоді, як окремої категорії. На сьогодні, видається можливим сказати про те, що система соціального забезпечення молоді в Україні сформована та представлена такими організаційно-правовими формами, як загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державна соціальна допомога, додатковий соціальний захист, недержавне соціальне забезпечення. Саме в рамках додаткового соціального забезпечення молоді надаються численні пільги за допомогою яких формується більш сприятливе середовище для розвитку та становлення її представників у суспільстві.

Ключові слова: соціальний захист, молодь, розвиток суспільства, соціальна демографія, становище молоді, професійно-трудоий статус.

Chernysh A. R. Forms and measures of youth social security

The article examines the system of social protection of youth, which is a large socio-demographic category of the population of Ukraine. Young people make up about a fifth of the entire population, act as one of the institutions for the implementation of social and economic policy, the purpose of which is to ensure social stability and development of society. The article notes the great need for an effective mechanism to protect young people from social risks and other dangers, because in the conditions of reforming the system of social protection of the population of Ukraine, adapting legislation in accordance with European standards, and the demographic crisis, the problem of social protection of young people occupies an extremely important place.

The article examines the forms of social security for youth, starting with the actual concept of "form" in the context of social security relations. Based on the study of the author's definitions of the studied term by scientists, the organizational and legal form of youth social security should be understood as organizational and legal measures and methods of its implementation and implementation, aimed at the accumulation and distribution of funds among representatives of the young population in accordance with the principle of social justice to create the most favorable conditions their development, professional and social affirmation, prevention and overcoming the impact of social risks.

The article examines the work of representatives of the science of social security law in Ukraine. These studies provide a basis for distinguishing organizational and legal forms of social protection of the population as a whole and youth as a separate category. Today, it seems possible to say that the youth social security system in Ukraine is formed and represented by such organizational and legal forms as mandatory state social insurance, state social assistance, additional social protection, non-state social security. It is within the framework of additional social security that youth are provided with numerous benefits, which help create a more favorable environment for the development and formation of its representatives in society.

Key words: *social protection, youth, development of society, social demography, position of youth, professional and labor status.*

Постановка проблеми. Молодь як багаточисельна соціально-демографічна категорія, яка становить близько п'ятої частини населення, вимагає особливого соціального захисту, що зумовлено неабиякою важливістю того, яким буде середовище та рівень їх життя, адже саме в ці роки відбуваються соціальні та демографічні події, які впливають на все подальше життя – набувається соціальний та професійно-трудова статуси [1, с. 25].

Становище молоді, серед іншого, залежить від ставлення держави до її потреб, інтересів та проблем. А держава, у свою чергу, зобов'язана створювати належні умови для її розвитку, формувати впливовий та результативний механізм правового та соціального захисту молоді в Україні [2, с. 3].

Невдоволеність сучасної молоді якістю та рівнем життя, відсутність згаданого вище дієвого механізму забезпечення їх інтересів слугують яскравим свідченням назрілої необхідності розвитку такої системи соціального захисту, яка була б представлена ефективними організаційно-правовими формами соціального забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціального забезпечення молоді присвячені праці багатьох вчених серед яких є: С.М. Баняк, Н.Б. Болотіна, В.Я. Бурак, П.С. Дубровський, В.О. Закриницька, О.С. Кайтанський, В.І. Косовець, М.О. Мельник, В.С. Самара, Б.І. Сташків, Л.В. Хомко, Ю.М. Шум, А.І. Юрченко. Праці зазначених вчених не втратили наукової цінності, однак сформульовані в них висновки та пропозиції потребують переосмислення та нових теоретичних підходів.

Метою наукової статті є комплексне спеціальне дослідження теоретичних і практичних проблем форм та заходів соціального забезпечення молоді в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В цілому систему соціального захисту найбільш доцільно визначати саме через його організаційно-правові форми. Їх перелік не представляється науковцями уніфіковано та однотайно [3, с. 78].

Логічно для виділення переліку та розкриття змісту форм соціального забезпечення молоді розпочати із власне поняття «форма» в контексті соціально-забезпечувальних відносин. В найбільш узагальненому та універсальному значенні «форма» (від лат. зовнішність, устрій) являє зовнішнє вираження якого-небудь змісту [4].

Б.І. Сташків готує про те, що з юридичної точки зору термін «форма» вживається для позначення певного типу, виду, структури, способу побудови чого-небудь: предмету, об'єкту, явища тощо [5, с. 41].

У свою чергу, С.М. Прилипком під даним терміном розуміється «сукупність елементів будь-якого класу, який наділений істотними властивостями і відрізняється зовнішнім (формальним) виразом» [6, с. 246].

У спеціальній літературі представлені численні дефініції поняття похідного поняття «організаційно-правова форма соціального забезпечення».

Наприклад, колектив авторів: П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, С.М. Синчук пропонують під даним терміном визначати способи його фінансування та здійснення [7, с. 93].

Н.Б. Болотіна вважає за доцільне організаційно-правовою формою соціального захисту називати «об'єднаною загальними принципами та методами здійснення сукупністю правових, організаційних та фінансових заходів соціального захисту окремих категорій населення» [8, с. 62].

На основі опрацювання авторських визначень науковців досліджуваного терміну, пропонуємо під організаційно-правовою формою соціального забезпечення молоді розуміти організаційно-правові заходи та способи його здійснення та реалізації, спрямовані на акумуляцію та розподіл коштів серед представників молодого населення відповідно до принципу соціальної справедливості для створення найбільш сприятливих умов їх розвитку, професійного та соціального утвердження, профілактики та подолання впливу соціальних ризиків.

Найбільш розповсюдженими формами соціального забезпечення у світі виступають: публічне соціальне страхування, соціальна допомога від держави або місцевих органів влади та соціальне забезпечення за рахунок державних коштів [5, с. 41]. Деякими вченими до зазначених трьох базових форм також включаються також приватне соціальне обслуговування та страхові ініціативи [7, с. 235].

Результати досліджень, висвітлені у роботах представників науки права соціального забезпечення в Україні, дають підставу стверджувати, що число організаційно-правових форм соціального захисту населення – на багато більше.

Наприклад, О.Є. Мачульською до кола сучасних організаційно-правових форм соціального забезпечення включаються соціальна допомога, соціальне страхування та соціальне забезпечення за рахунок асигнувань з державного бюджету України [9, с. 6].

Розширюючи зазначене, Б.І. Сташків [10, с. 42], П.Д. Пилипенко [11, с. 235], додають до соціального страхування, соціальної допомоги та забезпечення за рахунок асигнувань державного бюджету також недержавне і змішане соціальне забезпечення. Проте і такий, наче деталізований перелік форм, на нашу думку, все ж, назвати повним було б спірним.

С.М. Прилипко у своїх працях притримується позиції відносити до форм соціального забезпечення такі, як: 1) соціальне страхування за рахунок обов'язкових страхових внесків громадян до відповідного Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також добровільних внесків у ці чи недержавні страхові фонди; 2) соціальна допомога та підтримка за рахунок державного та місцевих бюджетів; 3) державне забезпечення та надання соціальних послуг за рахунок коштів Державного бюджету України [12, с. 200-201]. На нашу думку, такий підхід не можна вважати усестороннім та таким, який повною мірою відображає систему сучасного соціального забезпечення, через відсутність вказівки на існування недержавного соціального забезпечення, яке поступово в Україні набуває все більшого розвитку.

Р.Є. Гаврюшенко і Н.В. Коваль на основі таких базових принципів здійснення соціального забезпечення, як адресність та страхування, відповідно виділяють однойменні форми соціального забезпечення: 1) загальнообов'язкове державне соціальне страхування; 2) адресна соціальна допомога [13, с. 26]. Таке розмежування важко назвати повним та достатнім, адже воно не демонструє усього широкого діапазону заходів підтримки осіб в межах соціального забезпечення.

І.С. Ярошенко, поділяючи форми соціального забезпечення на державні та недержавні, вказує на те, що «для України сьогодні притаманний розвиток наступних форм соціального забезпечення: страхування (пенсійне та соціальне); соціальне забезпечення за рахунок прямих асигнувань з Державного бюджету; забезпечення за рахунок благодійних,

громадських організацій, соціальних фондів та добровільних внесків громадян; утримання непрацездатних громадян у спеціальних установах соціального призначення; адресна соціальна допомога; недержавне пенсійне забезпечення» [14, с. 10].

І.М. Сиротою, у свою чергу, виділяються: соціальне забезпечення за рахунок прямих асигнувань з Державного бюджету; недержавне пенсійне забезпечення; обов'язкове державне пенсійне страхування та соціальне страхування працівників; адресна соціальна допомога малозабезпеченим; утримання непрацездатних громадян в установах соціального призначення всіх форм власності; благодійна діяльність, яка здійснюється за рахунок відповідних фондів та громадських об'єднань [15, с. 21].

В.С. Тарасенко диференціює форми соціального забезпечення на державні (для яких властиве те, що вони здійснюються в обов'язковому порядку, на основі прийняття певного закону) та приватні (які реалізуються через волевиявлення окремих підприємств, установ, організацій, які самостійно наділяють себе обов'язком по наданню підтримки представникам певної категорії населення) [16, с. 58]. Соціальне забезпечення молоді може однаково здійснюватися як в рамках державної, так і приватної форми.

У нашій роботі видається найбільш вдалим брати за основу розмежування форм соціального забезпечення населення, запропоноване свого часу Н.Б. Болотіною, яка серед таких називає: 1) загальнообов'язкове державне соціальне страхування; 2) державну соціальну допомогу; 3) спеціальний соціальний захист; 4) додатковий соціальний захист; 5) недержавне соціальне забезпечення [17, с. 6].

Вочевидь, представлені міркування вчених дозволяють говорити про можливість виділення великої кількості різних за своєю природою та змістом організаційно-правових форм соціального забезпечення, але соціальне забезпечення молоді не включає в себе здійснення підтримки в рамках кожної із них.

Цінними, враховуючи предмет нашого дослідження, видаються висновки О.С. Кайтанського, що організаційно-правовими формами соціального захисту молоді є:

- 1) загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- 2) державна соціальна допомога;
- 3) додатковий соціальний захист;
- 4) недержавне соціальне забезпечення [18, с. 38].

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування виступає основною організаційно-правовою формою соціального захисту населення, в цілому, та молоді, зокрема.

Конституційною основою права осіб на забезпечення в рамках даної організаційно-правової форми є положення ст. 46 Конституції України, згідно із якою, «право громадян на соціальний захист гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок внесків різних суб'єктів». Крім цього, дане право для кожного працівника з-поміж іншого закріплюється у ст. 2 Кодексу законів про працю України.

Як слушно зауважує В.В. Андріїв, виникнення права на соціальне страхування у будь-якої особи виникає з моменту вступу у трудові правовідносини [19, с. 359].

Базові засади здійснення даної форми соціального забезпечення знаходять вираження в Основах законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 р. [20].

Соціальне страхування молоді, на нашу думку, являє систему відносин між відповідними учасниками страхування, зміст яких виражається у реалізації збору страхових внесків та виплати молоді грошових виплат та соціальних послуг у разі настання передбачених законом страхових випадків.

Що цікаво, зі змісту ст. 188 КЗпП [21] випливає, що приймати на роботу можна осіб, яким виповнилося 16, за згодою батьків або осіб, що їх замінюють, – з 15, а також, у вільний від навчання час – з 14 років. А отже, проводячи паралелі із віковими межами віднесення особи до категорії «молодь», говорити про можливість ставати учасником соціального страхування видається можливим із самої нижньої межі згаданого віку.

Слід звернути увагу на те, що діти (особи до 18 років, згідно з цивільним законодавством), які за віком можуть частково також включатися до категорії «молодь», можуть претендувати на певні види виплат за рахунок системи страхування, не виступаючи застрахованими особами.

Окрім зазначеного, ст. 12 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. передбачає можливість із досягненням 16 річного віку брати участь у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні добровільно на основі договору [22].

Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на основі такого критерію як страховий випадок, передбачається реалізація в Україні таких видів страхування:

- 1) страхування на випадок безробіття;
- 2) страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- 3) страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; пенсійне страхування;
- 4) медичне страхування;
- 5) інші види страхування, передбачені законами України [20].

Молодь може підлягати забезпеченню в межах кожного із них (за виключенням медичного страхування, яке на сьогодні поки на загальнообов'язковому рівні не проваджене). Через обмеженість об'єму роботи, зупинимось лише на деяких із них.

Забезпеченню за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття підлягають безробітні особи, який, згідно зі ст. 1 Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI [23], можуть вважатися люди віком від 15 до 70 років, які не мають заробітку через відсутність роботи або інших законних доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [23].

Окрім загальних умов для отримання виплат та соціальних послуг, що важливо, слід зазначити і те, що право на них послуги має також молодь, яка припинила або закінчила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах, і яка потребує сприяння у працевлаштуванні на перше робоче місце у разі реєстрації даних осіб як безробітних (ст. 6 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 № 1533-III) [24].

За загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, окрім осіб, які навчаються або працюють на умовах трудового договору, самозайнятих осіб, застрахованою вважається також дитина та особа, яка навчається, але не довше ніж до 23 років, які народилися із інвалідністю внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання матері.

Окремому правовому забезпеченню підлягає пенсійне страхування, яке також може поширюватись на молодь, адже і представники даної соціальної групи, згідно з законодавством України, можуть отримувати деякі види пенсій.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV, застрахованою особою за даним видом страхування є фізична особа, яка відповідно до цього Закону підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачуються чи сплачувалися у встановленому законом порядку страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та до накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування [22].

Закон закріплює види пенсій (ст. 9), які надаються за рахунок солідарної системи: пенсія за віком, по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника. Молоді люди мають право на призначення другого та третього із перерахованих видів.

Ще однією формою соціального забезпечення молоді є державна соціальна допомога, забезпечення за рахунок якої, здебільшого, стосується осіб, які не були застраховані

за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням або не мають достатнього страхового стажу.

Дана форма соціального забезпечення, з-поміж інших, молоді – досить широко представлена різними видами. Проте єдиного нормативно-правового акту, яким би узагальнювалась її система, на сьогодні немає. Здійснення кожного із видів допомоги відбувається на основі спеціального закону та численними підзаконними актами, прийнятими до його виконання [25, с. 110].

Опрацювання соціально-забезпечувального законодавства дає можливість виділити державну соціальну допомогу, яка надається таким категоріям населення, як: сім'ї з дітьми; малозабезпечені сім'ї; особи, які не мають права на пенсію, та особи з інвалідністю; особи з інвалідністю з дитинства та діти з інвалідністю. До такі статуси додаткові статуси можуть мати, без сумніву, і представники молоді.

Однією із важливих форм соціального захисту молоді є додатковий соціальний захист, який зводиться до забезпечення представників даної соціальної групи додатковим соціальним обслуговуванням, натуральною допомогою та пільгами.

Поняття додаткового соціального забезпечення не знайшло поки свого закріплення на законодавчому рівні, але судити про те, що він є можна навіть із положень Основного Закону.

Так, зі змісту ст. 46 Конституції України доцільно припустити про можливість існування інших, крім державних, закладів соціального захисту населення; фінансування надання заходів підтримки населенню не лише коштом державного бюджету, страхових внесків різних суб'єктів, а й за рахунок інших, не заборонених законодавством, джерел [26, с. 91].

На існування такої своєрідної організаційно-правової форми соціального забезпечення також звертають увагу вчені.

Наприклад, Н.Б. Болотіної, вважає, що «систему додаткового соціального захисту складають надання соціальних послуг та здійснення медичного обслуговування тих категорій населення, які цього особливо потребують, забезпечення їх пільгами у різних сферах (наприклад, працевлаштування, житлово-комунальні) тощо» [17, с. 70]. У цьому сенсі, додаткове соціальне забезпечення, без сумніву, напряду може стосуватися молоді.

Вчена К.В. Бориченко, досліджуючи додатковий соціальний захист сімей з тільми, доходить висновків що для даної категорії населення він представлений у вигляді додаткового обслуговування та матеріального забезпечення [27, с. 12].

Ю.М. Шум, розкриваючи систему соціального захисту молоді, вказує на те, що саме така форма посідає найважливіше місце серед форм соціального захисту молоді в цілому. Адже вона виявляється у забезпеченні їх місцями для проживання, пільгами у житлово-комунальній сфері, забезпеченні зайнятості та працевлаштуванні. Крім цього, до нього може включатися допомога з реалізації власних проектів та ініціатив [28, с. 57].

О.О. Шенкаревим під час аналізу проблеми соціального захисту осіб, які зазнали впливу радіації, акцентується увага на тому, що вони забезпечуються правом на додаткові види підтримки та більший її об'єм [29, с. 16].

Фактично доцільно провести паралелі між вказаними вченими міркуваннями та соціальним забезпеченням молоді в Україні, що підтверджує те, що на додатковий соціальний захист для них також притаманний.

Продовжуючи цю думку, слід вказати на досить вдале визначення додаткового соціального захисту молоді, запропоноване автором О.С. Кайтанським. Так, він являє: «систему додаткових заходів із надання молоді соціальних пільг у сфері зайнятості та працевлаштування, здобуття освіти, застосування праці, охорони здоров'я, надання житлово-комунальних послуг тощо» [30, с. 74].

Не можна нівелювати також значення недержавного соціального забезпечення, як раніше зазначалось, на яке чомусь нечасто звертається увага на рівні сучасної доктрини права соціального забезпечення. Так, для молоді дана форма може бити представленою у вигляді недержавного пенсійного забезпечення підтримки за рахунок благодійної діяльності, волонтерства, отримання гуманітарної допомоги, донорства та трансплантаційної

діяльності та багатьох її інших проявах, на чому особливо акцентується увага у роботах А.О. Гудзь [31, с. 61-64].

Отже, на сьогодні, видається можливим сказати про те, що система соціального забезпечення молоді в Україні сформована та представлена такими організаційно-правовими формами, як загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державна соціальна допомога, додатковий соціальний захист, недержавне соціальне забезпечення. Саме в рамках додаткового соціального забезпечення молоді надаються численні пільги за допомогою яких формується більш сприятливе середовище для розвитку та становлення її представників у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Хмелярчук М.І. Зайнятість і соціальний захист молоді: монографія; НАН України, Ін-т регіон. досліджень. Л., 2003. 126 с.
2. Гришук А.М. Адміністративно-правова охорона сім'ї, дітей та молоді.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2011. 20 с.
3. Гудзь А.О. Недержавне соціальне забезпечення як окрема форма соціального захисту населення в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 3. С. 78-82.
4. Большой энциклопедический словарь. М.: Сов. энцикл.; СПб.: СПб. фонд «Ленинградская галерея», 1993. 1628 с.
5. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: навч. посіб. К.: Знання, 2005. 692 с.
6. Прилипко С.М. До питання визначення організаційно-правових форм і видів соціального забезпечення. *Правова держава: Щорічник наук. праць*. 2006. Вип. 17. С. 242-249.
7. Пилипенко П.Д. Право соціального забезпечення України: навч. посібник. К.: Істина, 2007. 434 с.
8. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: навч. посібник. К.: Знання, 2005. 485 с.
9. Мачульская Е.Е., Горбачева Ж.А. Право соціального забезпечення: Учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Книжный мир, 2001. 296 с.
10. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення: навч. посіб. /Б.І. Сташків. К.: Знання, 2005. 405 с.
11. Пилипенко П.Д. Право соціального забезпечення: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. 496 с.
12. Прилипко С.М. Проблеми теорії права соціального забезпечення: монографія. Х.: ПП «Берега Нова», 2006. 480 с.
13. Гаврюшенко Р.Є, Коваль Н.В. Організаційно-правові форми соціального захисту в Україні. *Управління розвитком*. 2011. № 10. С. 25-26.
14. Ярошенко І.С. Право соціального забезпечення: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2005. 232 с.
15. Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні: підручник. Вид. Восьме. Х.: «Одіссей», 2010. 408 с.
16. Тарасенко В.С. Правове забезпечення соціального захисту дітей-інвалідів в Україні: монографія. О.: «Фенікс», 2008. 156 с.
17. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 663 с.
18. Кайтанський О.С. Організаційно-правові форми соціального захисту молоді в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Вип. 5 (2). С. 37-41.
19. Андрійів В.В. Суб'єкти правовідносин із соціального страхування. *Держава і право: Збірник наукових праць: Юридичні і політичні науки*. Вип. 51. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. С. 358-361.
20. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 6. Ст. 219.

21. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 17.12.1971. /Додаток до № 50
22. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 33. Ст. 1770.
23. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 63. Ст. 2565.
24. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 № 1533-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 22. Ст. 171.
25. Медвідь А.О. Гарантії права на державну соціальну допомогу бездомним особам і безпритульним дітям. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 8. С. 109-116.
26. Медвідь А.О. Право бездомних осіб і безпритульних дітей на додатковий соціальний захист. *Право і суспільство. Науковий журнал*. 2015. № 5-2. С. 91-96.
27. Бориченко К.В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України: автореф. дис. ... канд.юр.наук: спец. 12.00.05. Нац. ун-т. «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 20 с.
28. Шум Ю.М. Особливості соціального захисту молоді в Україні. *Актуальні питання публічного та приватного права в контексті системних реформ*. Матеріали науково-практичної конференції (м. Ужгород, 14-15 травня 2021 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2021. 96 с. С. 55-61.
29. Шенкарев О.А. Социальное обеспечение граждан, подвергшихся воздействию радиации: правовой аспект: автореф. дисс. ... к.ю.н. 12.00.05 /О.А. Шенкарев. М., 2002. 26 с.
30. Кайтанський О.С. Правове забезпечення соціального захисту молоді в Україні: монографія. Одеса: Фенікс, 2015. 204 с.
31. Гудзь А.О. Класифікація форм та видів благодійної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 1. С. 61-64.

